

در دام داعش

دریات اسلامی یا عقبگرد تاریخ

بسیران لوبزار

ترجمه
ویدا سامعی

فرهنگ‌نشر نو
با همکاری نشر آسیم
تهران- ۱۳۹۶

در دام داعش
دولت اسلامی یا عقبگرد تاریخ

ترجمه ویدا سامعی

از Le piège Daech

L'État islamique ou le retour de l'Histoire

Pierre-Jean Luizard

La Découverte, Paris, 2015

فرهنگ نشر نو، تهران، خیابان میرعماد، خیابان سیزدهم، شماره سیزده

تلفن ۸۸۷۴۰۹۹۱

شماره اول ۱۳۹۶

شماره ۱۱

مجموعه آثار مکتبی فکوری

چاپ و تصاویر: پدیدار

ناظر چاپ: بهمن

همه حقوق محفوظ است.

فهرست کتابخانه ملی

عنوان و نام پدیدآور: در دام داعش: کتاب اسلامی یا عقبگرد تاریخ / پییرژان لویزار؛

ترجمه ویدا سامعی.

مشخصات نشر: تهران: فرهنگ نشر نو، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱۵۲ ص.

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۳۹-۶۶۰-۱

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: داعش، تروریسم، بنیادگرایی، خاورمیانه، تاریخ، ۲۰۲۱ م.

شناسه افزوده: سامعی، ویدا، ۱۳۵۴ - مترجم

رده‌بندی کنگره: HV۶۴۲۲/۵:۵۲J۹ ۱۳۹۵

رده‌بندی دیویی: ۳۰۳/۶۲۵

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۲۰۸۶۵۶

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

مرکز پخش: آسیم

تلفن و دورنگار: ۸۸۷۴۰۹۹۲-۵

فهرست

۱۱	سخن نویسنده
۱۳	پیشگفتار
۱۷	فصل اول: ظهور دولت اسلامی
۳۵	فصل دوم: از سایکس-پیکو تا سوریه: عقبگرد تاریخ
۴۹	فصل سوم: عراق، دولت در مقابل جامعه
۷۱	فصل چهارم: حکومت سوریه در دام اسباب آبراه
۸۹	فصل پنجم: آیا خاورمیانه دارد زیر و رو می‌شود؟
۱۱۳	فصل ششم: تله داعش
۱۲۹	سخن آخر
۱۳۱	گاهشمار وقایع و نقشه‌ها
۱۳۳	نمایه

سخن نویسنده

نگارش این کتاب، حاصل روزهای هفتم تا نهم ژانویه ۲۰۱۵ به پایان رسید. در این سه روز، در جریان یک حمله تروریستی به دفتر هفته‌نامه شارلی ابدو، تعدادی از اعضای تحریریه این هفته‌نامه کشته شدند. یک مأمور پلیس نیز در محله متروپول در نزدیکی پاریس کشته شد و چهار نفر از یهودی‌های پاریس در فروشگاه کشر در جریان گروگان‌گیری به قتل رسیدند.

با وجود واکنش‌هایی گسترده به این وقایع در فاصله در جاهای دیگر، تمایلی نداشتم تحلیلی در مورد این رویدادهای تراژیک در این کتاب به دست بدهم، امری که به‌نظر من خدشه‌ای به ماهیت این اثر وارد نمی‌کند.

پ. ژ. لویزار، ۱۲ ژانویه ۲۰۱۵

پیشگفتار

از چند سال پیش به این رسانه‌ها کمتر به موضوع عراق توجه نشان می‌دادند و وقایع این کشورها در صورتی به خبر اول رسانه‌های غربی تبدیل می‌شد که حمله‌ای جاری، خونریزی رخ می‌داد یا انتخاباتی برگزار می‌شد. به نظر می‌آمد عراق در چنگ گروه‌های شورشی علیه دولت^۱ گرفتار آمده باشد. این وضعیت عراق را در یک بن‌بست سیاسی آشفته فرو برده بود و به نظر می‌رسد تنها معدود تحلیلگران از غرب بتوانند از وقایع این کشور رمزگشایی کنند.

سال ۲۰۱۴ تمام داده‌ها را به هم ریخت. در فاصله زمانی بسیار کوتاهی، بازیگر تازه‌ای، یعنی داعش، خود را به صحنه سیاسی عراق و سپس سوریه تحمیل کرد. این وضعیت شرایط جدیدی در کل خاورمیانه به وجود آورد. در این میان، رسانه‌های غربی، ناباورانه، چیزی را کشف کردند که برای

۱. جنگ گروه‌های شورشی علیه دولت (Guerre de basse intensité) جنگی نامتعارف و فارغ از قوانین بین‌المللی است. این اصطلاح را اولین بار سر فرانک کیتسون، فرمانده ارتش ملکه الیزابت، به کار برد و اشاره داشت به جنگی که مستقلاً بی‌توجه به میزان خشونت و خسارت آن، در بگیرد، بدون آن‌که بتوان به آن «جنگ کلاسیک» (جنگ میان دو دولت یا دو کشور) گفت. (م)

آن‌ها به مثابه «اجرام ناشناخته سیاسی»^۱ بود: یک لشکر جهادی یک‌باره از ناکج‌آبادی سر درآورد و به‌نظر می‌رسد که هیچ‌کس توانایی مهارش را نداشته باشد، درحالی‌که نشانه‌های مربوط به این پدیده بزرگ ژئوپلیتیک بسیار آشکار بوده است. از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۸، در جریان اشغال عراق به‌دست آمریکا، شیعیان و سنی‌های عراق درگیر جنگی خونین و مذهبی بودند. چنین تنش‌هایی در تاریخ روابط این دو مذهب در این کشور بی‌سابقه است: صدها هزار نفر در این درگیری‌ها جان باختند که بیشترشان شیعه بودند و، در این فاصله، جریان قومیت‌گرایی و روند شکاف میان این دو شاخه سرکشی بیشتری گرفت. این قومیت‌گرایی در مناطقی از عراق بیشتر خود را نشان داد. پس از آن به بغداد اشاره کرد که به نماد قومیت‌گرایی مذهبی تبدیل شد. در این کلان‌شهر هفت میلیون نفری، شیعه‌ها و سنی‌ها سال‌ها کنار یکدیگر و در مسکن‌های مختلف زندگی کرده بودند. در بغداد، شیعیان هم به اندازه سنی‌ها حضور داشتند و این هم‌زیستی، تا قبل از سال ۲۰۱۳، موجب شده بود جامعه عراق در نگاه جهانم‌نظران، این جهنم با حوادث غمباری پا گرفته بود و جنگ عراق و ایران (۱۹۸۰-۱۹۸۸) اولین حادثه بود. جنگ‌های مذهبی سال‌های ابتدایی قبل از بیست و یکم - که نتیجه مستقیم اشغال عراق به‌دست آمریکا در سال ۲۰۰۳ است - به پاک‌سازی مذهبی منتهی شد و، در نتیجه آن، محله‌های فراوانی در بغداد از شهروندان سنی تخلیه شدند. این جریان به قیمت جان هزاران نفر تمام شد. و شیعیان توانستند سنی‌ها را بیرون کنند و، هم‌زمان با ناپدید شدن محلات سنی - شهر منشین، بغداد به شهری با اکثریت شیعه تبدیل شد.

در روزهای آغازین سال ۲۰۱۴، اتفاقی افتاد که نشان‌دهنده ادامه این وضعیت در عراق بود. یک کاروان از ارتش عراق را اسلام‌گرایان، که به

۱. OVNI politique. اوئی نام کتاب مصوری است که داستان یک آدم فضایی آبی‌رنگ را که به زمین آمده روایت می‌کند. از این کلمه برای ناشناخته‌ها و چیزهایی که نمی‌توان توضیحی برایشان یافت استفاده می‌کنند. (م)

احتمال زیاد اعضای دولت اسلامی بودند، در شمال بغداد متوقف کردند. بعد از این که سربازان ارتش عراق را مجبور کردند از ماشین‌هایشان پیاده بشوند، به آن‌ها دستور دادند نماز بخوانند. این دستور به روشنی نشان می‌داد هدفشان شناسایی شیعیان است. سنی‌ها و شیعیان به یک شکل نماز نمی‌خوانند. حتی شیوه وضو گرفتن‌شان نیز با هم متفاوت است. سربازان شیعه که احساس خطر کرده بودند شروع کردند به نماز خواندن به شیوه سنی‌ها، اما خطاهایشان آن‌ها را لو داد. مردان مسلح اسلام‌گرا سربازان سنی را زنده گذاشتند، اما شیعه‌ها را بی‌درنگ کشتند.

قدرت داعش و داعش‌ناگهان و به‌شکلی بسیار خشن شدت یافت. حضور روزافزون داعش در دو سرزمین عراق و سوریه رسمیت یافت، آن‌هم با جاه‌طلبی‌های سیاسی نظامی این گروه در سوریه (که از سال ۲۰۱۲ درگیر یک جنگ داخلی است) و هم‌زمان با اعلام خلافت اسلامی از طرف رهبر گروه، ابوبکر بغدادی. جاه‌طلبی تشکیل یک دولت اسلامی از جانب تشکیلاتی که تا پیش از آن یک گروه کوچک سلفی جهادگرا در میان گروه‌های اسلام‌گرای دیگر بود، تمام بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی را درگیر کرد. داعش سنگرها را پشت سر هم فتح کرد و به کشورهای منطقه و همچنین قدرت‌های بزرگ و «کافر» اعلام جنگ داد و این اتفاق‌ها خیلی زود به این پدیده ابعاد جهانی بخشید. بحران موباره در این ده کشور، که ناشی بود از تصرف عراق به‌دست امریکایی‌ها و متأثر بود از بهار عربی، به موقعیت رهبران سنی‌مذهب [قبایل]، که به‌طور سنتی با دولت مرکزی ارتباط داشتند، نیز بستگی داشت. کنار رفتن رهبران سنی و، در یک موقعیت کلی‌تر، از بین رفتن قدرت رهبران نزدیک به دولت مرکزی خلی را به وجود آورد که داعش به بهترین نحو از آن استفاده کرد. کشورهای غربی نیز که در ابتدا از شدت جنایات داعش به‌نوعی فلج شده بودند ائتلافی تشکیل دادند. برخی از کشورهای عرب (از جمله اردن، بحرین، امارات و عربستان) نیز که خود را در خطر می‌دیدند به آن ائتلاف پیوستند. باید گفت این ائتلاف

ضعف بزرگی داشت و آن‌هم نداشتن هیچ برنامه سیاسی برای منطقه‌ای بود که تلاش می‌کند خود را کاملاً بازسازی کند. روشن است که در چنین شرایطی ارتش این کشورها نتواند با دشمنی بسیار قاطع و صاحب منابع سرشار به‌تنهایی مقابله کند.

این کتاب می‌کوشد دلایل موفقیت سریع داعش را در این منطقه توضیح بدهد و همچنین سعی می‌کند بفهمد چرا کشورهای قدرتمند غربی در تله داعش افتادند. داعش تقلا کرده این کشورها را به دام جنگ خود بکشاند و در این راه نیز موفق شده است. برای فهم این موضوع بازگشت به ریشه‌های تاریخی، حتی به یک سده قبل، ضروری است. تاریخ نزدیک (سده‌های بیستم و بیست و یکم) ظهور بهار عربی و همچنین تاریخ دور (نحوه پیدایش برخی از کشورهای عرب منطقه در سایه اختیارات بریتانیا و فرانسه) در این راستا بررسی خواهند شد. وقایع امروز، که خاورمیانه را کاملاً زیر و رو کرده، ریشه در اتفاقات صد سال گذشته دارد که در مقابل چشمان ما به وقوع پیوسته است. تاریخ امروز خاورمیانه ناشی از بازگشت بی‌رحمانه و البته پیش‌بینی‌نشده تاریخ این منطقه است.